Teismo praktikos rinkinys

TEISINGUMO TEISMO (trečioji kolegija) SPRENDIMAS

2012 m. birželio 21 d.*

„Jurisdikcija ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose vykdymas — Reglamentas (EB) Nr. 44/2001 — Taikymo sritis laiko atžvilgiu — Sprendimo, priimto iki vykdymo valstybės įstojimo į Europos Sąjungą, vykdymas“

Byloje C-514/10

dėl *Nejvyšší soud* (Čekijos Respublika) 2010 m. spalio 13 d. nutartimi, kurią Teisingumo Teismas gavo 2010 m. lapkričio 2 d., pagal SESV 267 straipsnį pateikto prašymo priimti prejudicinį sprendimą byloje

Wolf Naturprodukte GmbH

prieš

SEWAR spol. s r.o.

TEISINGUMO TEISMAS (trečioji kolegija),

kurį sudaro kolegijos pirmininkas K. Lenaerts, teisėjai J. Malenovský, R. Silva de Lapuerta, G. Arestis ir D. Šváby (pranešėjas),

generalinis advokatas p. Cruz Villalón,

kancleris A. Calot Escobar,

išnagrinėjęs pastabas, pateiktas:

— Čekijos vyriausybės, atstovaujamos M. Smolek ir J. Vláčil,

— Vokietijos vyriausybės, atstovaujamos T. Henze,

— Latvijos vyriausybės, atstovaujamos M. Borkoveca ir A. Nikolajeva,

— Europos Komisijos, atstovaujamos A.-M. Rouchaud-Joët ir M. Šimerdová,

susipažinęs su 2012 m. vasario 2 d. posėdyje pateikta generalinio advokato išvada,

priima šį

* Proceso kalba: čekų.

Sprendimą

1 Prašymas priimti prejudicinį sprendimą pateiktas dėl 2000 m. gruodžio 22 d. Tarybos reglamento (EB) Nr. 44/2001 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo (OL L 12, 2001, p. 1; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 19 sk., 4 t., p. 42) 66 straipsnio 2 dalies išaiškinimo.

2 Šis prašymas pateiktas nagrinėjant ginčą tarp Grace (Austrija) įsteigtos bendrovės *Wolf Naturprodukte GmbH* (toliau – *Wolf Naturprodukte*) ir Šanove (Čekijos Respublika) įsteigtos bendrovės *SEWAR spol. s r.o.* (toliau – SEWAR) dėl Austrijoje priimto sprendimo pripažinimo ir vykdymo Čekijos Respublikoje.

Teisinis pagrindas

Sąjungos teisė

3 Reglamento Nr. 44/2001 5 konstatuojamojoje dalyje nustatyta:

„1968 m. rugsėjo 27 d. valstybės narės, veikdamos pagal Sutarties 293 straipsnio ketvirtąją įtrauką, priėmė Briuselio konvenciją dėl jurisdikcijos ir sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose vykdymo [OL L 299, 1972, p. 32] su pakeitimais, padarytais Konvencijomis dėl naujų valstybių narių prisijungimo prie minėtos konvencijos (toliau – Briuselio konvencija). 1988 m. rugsėjo 16 d. valstybės narės ir ELPA valstybės priėmė Lugano konvenciją dėl jurisdikcijos ir sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose vykdymo [OL L 319, p. 9, toliau – Lugano konvencija], panašią į 1968 m. Briuselio konvenciją. Minėtos konvencijos buvo persvarstytos ir Taryba patvirtino patikslintų tekstų turinį. Reikėtų užtikrinti minėta peržiūra pasiektų rezultatų tęstinumą.“

4 Šio reglamento 19 konstatuojamoji dalis suformuluota taip:

„Reikėtų užtikrinti Briuselio konvencijos ir šio reglamento tęstinumą ir tuo tikslu nustatyti pereinamąsias nuostatas. Tęstinumą taip pat turi užtikrinti Europos Bendrijų Teisingumo Teismas, aiškindamas Briuselio konvenciją, o 1971 m. Protokolas turėtų būti toliau taikomas byloms, kurios dar nebus išspręstos įsigaliojus šiam reglamentui.“

5 Reglamento Nr. 44/2001 4 straipsnio 1 dalyje numatyta:

„Jeigu atsakovo nuolatinė gyvenamoji vieta yra ne valstybėje narėje, kiekvienos valstybės narės teismų jurisdikciją pagal 22 ir 23 straipsnius nustato tos valstybės narės teisė [teismų jurisdikcija kiekvienoje valstybėje narėje nustatoma pagal tos valstybės narės teisę, nebent būtų taikytinos 22 ir 23 straipsnių nuostatos.]“

6 Šio reglamento 26 straipsnyje teigiama:

„1. Jeigu atsakovui, kurio nuolatinė gyvenamoji vieta yra vienoje valstybėje narėje, byla iškeliama kitos valstybės narės teisme ir jis neatvyksta į teismą, teismas savo iniciatyva viešai paskelbia, kad neturi jurisdikcijos, nebent jo jurisdikcija numatyta šio reglamento nuostatose.“

2. Teismas sustabdo bylos procesą, kol įrodoma, kad atsakovas turėjo galimybę laiku gauti bylos iškėlimo arba lygiavertį dokumentą, kad galėtų susitarti dėl savo gynybos, arba kad buvo imtasi visų šiam tikslui būtinų priemonių.

<…>“

7 Šio reglamento 66 straipsnyje nustatyta:

„1. Šis reglamentas taikomas tik byloms, kurios iškeliamos, ir dokumentams, kurie formaliai parengiami arba užregistruojami kaip autentiški dokumentai po šio reglamento įsigaliojimo.

2. Tačiau jeigu bylos kilmės valstybėje narėje buvo iškeltos prieš šio reglamento įsigaliojimą, po jo įsigaliojimo datos priimti teismo sprendimai pripažįstami ir vykdomi pagal III skyrių:

a) jeigu bylos kilmės valstybėje narėje buvo iškeltos po Briuselio arba Lugano konvencijos įsigaliojimo kilmės valstybėje narėje ir valstybėje narėje, į kurią kreipiamasi;

b) visais kitais atvejais, jeigu jurisdikcija buvo pagrįsta taisyklėmis, kurios atitiko taisykles, nurodytas II skyriuje arba kilmės valstybės narės ir valstybės narės, į kurią kreipiamasi, sudarytoje konvencijoje, galiojusioje bylos iškėlimo metu.“

8 Šio reglamento 76 straipsnyje numatyta:

„Šis reglamentas įsigalioja 2002 m. kovo 1 d.

Šis reglamentas yra privalomas visas ir tiesiogiai taikomas valstybėse narėse pagal Europos bendrijos steigimo sutartį.“

Čekijos Respublikos teisė

9 Pagal Tarptautinės privatinės teisės ir tarptautinio civilinio proceso įstatymo Nr. 97/1963 (toliau – Įstatymas) 37 straipsnio 1 dalį „turtiniuose ginčuose bylos yra teismingos Čekijos teismams, jeigu jie turi jurisdikciją pagal Čekijos Respublikos įstatymus“.

10 Pagal Įstatymo 63 straipsnį:

„Užsienio valstybės teisminių institucijų sprendimai bylose, nurodytose <...> 1 straipsnyje, turi teisinę galią Čekijos Respublikoje, jei kompetentinga užsienio valdžios institucija patvirtina, kad jie yra įsigalioję ir jeigu jų teisinę galią pripažino Čekijos Respublikos valdžios institucijos.“

11 Įstatymo 64 straipsnyje teigiama:

„Užsienio teismo sprendimo negalima pripažinti ir vykdyti, jei:

<…>

c) dėl užsienio valdžios institucijos veiksmų iš proceso dalyvio, kurio atžvilgiu turi būti pripažintas sprendimas, buvo atimta galimybė tinkamai dalyvauti procese, pavyzdžiui, jeigu jam asmeniškai nebuvo perduotas šaukimas arba atsakovui nebuvo asmeniškai įteiktas ieškinys;

<…>

e) neužtikrinamas abipusiškumas; tačiau abipusiškumo nereikalaujama, jeigu užsienio teismo sprendimas nėra skirtas Čekijos Respublikos piliečiui arba juridiniam asmeniui.“

Pagrindinė byla ir prejudicinis klausimas

12 2003 m. balandžio 15 d. sprendimu *Landesgericht für Zivilrechtssachen de Graz* (Graco regioninis civilinių bylų teismas, Austrija) priteisė iš SEWAR sumokėti skolą *Wolf Naturprodukte*.

13 2007 m. gegužės 21 d. *Wolf Naturprodukte* pateikė *Okresní soud ve Znojmě* (Znojmo apylinkės teismas, Čekijos Respublika) prašymą pripažinti vykdytinu minėtą Austrijos teismo sprendimą Čekijos Respublikoje ir tuo tikslu nurodyti, be kita ko, areštuoti SEWAR lėšas.

14 *Okresní soud ve Znojmě* atmetė šį prašymą 2007 m. spalio 25 d. sprendimu, motyvuodamas tuo, kad Reglamentas Nr. 44/2001 Čekijos Respublikai privalomas tik nuo jos įstojimo į Europos Sąjungą dienos – 2004 m. gegužės 1 d. Remdamasis Įstatymu, šis teismas nusprendė, kad *Landesgericht für Zivilrechtssachen Graz* sprendimo pripažinimo ir vykdymo sąlygos neįvykdytos. Jis konstatavo, kad, viena vertus, sprendimas buvo priimtas už akių ir iš teisminio proceso duomenų galima daryti išvadą, kad SEWAR nebuvo sudarytos sąlygos veiksmingai dalyvauti procese. Kita vertus, nebuvo įvykdyta abipusiškumo pripažįstant ir vykdant sprendimus tarp Čekijos Respublikos ir Austrijos sąlyga.

15 *Wolf Naturprodukte* pateikė apeliacinį skundą dėl šio sprendimo *Krajský soud v Brně* (Brno apygardos teismas, Čekijos Respublika); šis teismas 2008 m. birželio 30 d. sprendimu apeliacinį skundą atmetė ir patvirtino pirmosios instancijos teismo sprendimą.

16 Tuomet *Wolf Naturprodukte* pateikė kasacinį skundą *Nejvyšší soud České republiky* (Čekijos Respublikos Aukščiausiasis Teismas) dėl apeliacinėje instancijoje priimto sprendimo panaikinimo ir pripažinimo, kad Reglamentas Nr. 44/2001 jo įsigaliojimo dieną, t. y. 2002 m. kovo 1 d., privalomas visoms valstybėms narėms.

17 Manydamas, kad iš šio reglamento 66 straipsnio formuluotės neįmanoma aiškiai nustatyti Reglamento Nr. 44/2001 taikymo srities laiko atžvilgiu, *Nejvyšší soud* nusprendė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir Teisingumo Teismui pateikti šį prejudicinį klausimą:

„Ar 2000 m. gruodžio 22 d. Tarybos reglamento (EB) Nr. 44/2001 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo 66 straipsnio 2 dalį reikia aiškinti taip, kad šio reglamento taikymas yra pagrįstas tik tada, kai priimant sprendimą jis galioja ir valstybėje, kurioje priimamas sprendimas, ir valstybėje, kurioje bylos šalis siekia, kad jis būtų pripažintas ir vykdomas?“

Dėl prejudicinio klausimo

18 Savo klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės klausia, ar Reglamento (EB) Nr. 44/2001 66 straipsnio 2 dalį reikia aiškinti taip, kad norint pagrįsti šio reglamento taikymą siekiant pripažinti ir vykdyti teismo sprendimą būtina, kad šio sprendimo paskelbimo momentu jis galiotų ir kilmės valstybėje narėje, ir prašomojoje valstybėje narėje.

19 Pirmiausia reikia priminti, kad Reglamentas Nr. 44/2001, kuris visose valstybėse narėse, išskyrus Danijos Karalystę, pakeitė Briuselio konvenciją, remiantis jo 76 straipsniu, įsigaliojo 2002 m. kovo 1 d. Tačiau, kaip savo išvados 25 punkte pažymėjo generalinis advokatas, valstybių, kurios, kaip Čekijos Respublika, į Sąjungą įstojo 2004 m. gegužės 1 d., teritorijoje reglamentas įsigaliojo tik nuo šios dienos.

20 Reikia pastebėti, jog, be kita ko, iš Reglamento Nr. 44/2001 19 konstatuojamosios dalies matyti, kad reikia užtikrinti Briuselio konvencijos ir šio reglamento tęstinumą. Tam Sąjungos teisės aktų leidėjas, be kita ko, numatė pereinamąsias nuostatas, esančias šio reglamento 66 straipsnyje.

21 Šio reglamento 66 straipsnio 1 dalyje numatyta, kad šis reglamentas taikomas tik byloms, kurios iškeliamos po šio reglamento įsigaliojimo. Šis principas taikytinas tiek teismų jurisdikcijos, tiek teismo sprendimų pripažinimo ir vykdymo nuostatoms.

22 Tačiau Reglamento Nr. 44/2001 66 straipsnio 2 dalyje numatyta, kad, nukrypstant nuo šio principo, šio reglamento nuostatos dėl šių sprendimų pripažinimo ir vykdymo taikomos po šio reglamento įsigaliojimo priimtiems sprendimams bylose, iškeltose iki šios datos, iš esmės tuomet, kai bendros taisyklės dėl jurisdikcijos buvo taikytinos abiejose atitinkamose valstybėse narėse arba kai kilmės valstybės narės teismas grindė savo jurisdikciją taisyklėmis, panašiomis į nustatytąsias Reglamento Nr. 44/2001 II skyriuje.

23 Vis dėlto nei Reglamento Nr. 44/2001 66 straipsnio 1 dalyje, nei jo 2 dalyje nepatikslinta, ar sąvoka šio reglamento „įsigaliojimas“, kuri taikant šį straipsnį turi būti aiškinama vienodai, nurodo šio reglamento įsigaliojimą valstybėje, kurioje priimtas teismo sprendimas, t. y. kilmės valstybėje, ar toje valstybėje, kurioje prašoma šį sprendimą pripažinti ir vykdyti, t. y. prašomojoje valstybėje.

24 Šiuo klausimu pažymėtina, kad iš Reglamento Nr. 44/2001 nuostatų matyti, jog egzistuoja glaudus ryšys tarp taisyklių dėl teismų jurisdikcijos, įtvirtintų šio reglamento II skyriuje, ir taisyklių dėl sprendimų pripažinimo ir vykdymo, kurios numatytos jo III skyriuje.

25 Reglamente Nr. 44/2001 numatytos jurisdikcijos taisyklės ir taisyklės dėl teismo sprendimų pripažinimo ir vykdymo yra ne atskiri ir nepriklausomi rinkiniai, bet glaudžiai susijusios. Teisingumo Teismas taip pat jau yra nusprendęs, kad supaprastintas pripažinimo ir vykdymo mechanizmas, numatytas šio reglamento 33 straipsnio 1 dalyje, pagal kurią vienoje valstybėje narėje priimtas teismo sprendimas turi būti pripažintas kitoje valstybėje narėje nereikalaujant pradėti kokio nors specialaus proceso, ir dėl kurio iš esmės taikoma to paties reglamento 35 straipsnio 3 dalis, pagal kurią kilmės teismo jurisdikcija neperžiūrima, yra grindžiamas abipusiu valstybių narių pasitikėjimu ir ypač pasitikėjimu, kurį kilmės valstybės narės teismui suteikia prašomosios valstybės teismas, visų pirma atsižvelgiant į minėto reglamento II skyriuje nustatytas tiesioginės jurisdikcijos taisykles (2006 m. vasario 7 d. Nuomonės 1/03, Rink. p. I-1145, 163 punktas).

26 Kaip Teisingumo Teismas yra pažymėjęs dėl Briuselio konvencijos, kurios Teisingumo Teismo pateiktas išaiškinimas iš principo galioja ir Reglamentui Nr. 44/2001 (šiuo klausimu žr. 2011 m. spalio 18 d. Sprendimo *Realchemie Nederland*, C-406/09, Rink. p. I-9773, 38 punktą), būtent dėl garantijų, kurios suteikiamos atsakovui pirminiame procese, Konvencijos III antraštinė dalis atrodo labai liberali pripažinimo srityje (1980 m. gegužės 21 d. Sprendimo *Denilauler*, 125/79, Rink. p. 1553, 13 punktas). Dėl Briuselio konvencijos Jenard pateiktoje ataskaitoje (OL C 59, 1979, p. 1, 46) taip pat nurodoma, kad „labai griežtos II skyriuje nustatytos jurisdikcijos taisyklės, garantijos, kurias jis savo 20 straipsnyje suteikė neatvykusiam į teismą atsakovui, leido teismui, į kurį kreipiamasi dėl pripažinimo ar kurio prašoma vykdymo, daugiau nebetikrinti kilmės teismo kompetencijos“ (minėtos Nuomonės 1/03 163 punktas).

27 Iš to, kas išdėstyta, matyti, kad Reglamente Nr. 44/2001 numatytų supaprastintų taisyklių dėl pripažinimo ir vykdymo, kuriomis visų pirma saugomas ieškovas, užtikrinant jam greitą, patikimą ir veiksmingą jo naudai kilmės valstybėje narėje priimto teismo sprendimo vykdymą, taikymas pateisinamas tik jeigu pripažintinas ir vykdytinas sprendimas buvo priimtas pagal to paties reglamento jurisdikcijos taisykles, kuriomis saugomi atsakovo interesai, visų pirma ta prasme, kad jam gali tekti bylinėtis ne jo gyvenamosios vietos valstybėje tik pagal šio reglamento 5-7 straipsniuose įtvirtintas išimtinės jurisdikcijos taisykles.

28 Tačiau esant tokiai situacijai, kaip antai susiklosčiusiai pagrindinėje byloje, kai atsakovo nuolatinė gyvenamoji vieta yra valstybėje, kuri dar nebuvo Sąjungos narė nei ieškinio pareiškimo dieną, nei teismo sprendimo paskelbimo dieną, todėl sprendžiant klausimą dėl Reglamento Nr. 44/2001 taikytinumo jis laikomas nuolat gyvenančiu trečiojoje valstybėje, nebeužtikrinama reglamente numatyta ir šio sprendimo 27 punkte apibūdinta šalių interesų pusiausvyra. Kai atsakovas neturi nuolatinės gyvenamosios vietos valstybėje narėje, teismų jurisdikcija, remiantis Reglamento Nr. 44/2001 4 straipsnio 1 dalimi, nustatoma pagal kilmės valstybės įstatymus.

29 Be to, Reglamentu Nr. 44/2001 įtvirtinami mechanizmai, kuriais užtikrinama, kad per pradinį procesą kilmės valstybėje būtų saugomos atsakovo teisės, tačiau tokie mechanizmai taikomi tik jeigu atsakovas turi nuolatinę gyvenamąją vietą Sąjungos valstybėje narėje.

30 Pavyzdžiui, Reglamento Nr. 44/2001 26 straipsnio 1 dalyje teigiama, kad „jeigu atsakovui, kurio nuolatinė gyvenamoji vieta yra vienoje valstybėje narėje, byla iškeliama kitos valstybės narės teisme ir jis neatvyksta į teismą, teismas savo iniciatyva viešai paskelbia, kad neturi jurisdikcijos, nebent jo jurisdikcija numatyta šio reglamento nuostatose“.

31 Be to, iš Reglamento Nr. 44/2001 26 straipsnio 2 dalies matyti, kad teismas sustabdo bylos nagrinėjimą, kol įrodoma, kad neatvykęs atsakovas turėjo galimybę laiku gauti bylos iškėlimo arba lygiavertį dokumentą, kad galėtų susitarti dėl savo gynybos, arba kad buvo imtasi visų šiam tikslui būtinų priemonių (žr. 2006 m. gruodžio 14 d. Sprendimo *ASML*, C-283/05, Rink. p. I-2041, 30 punktą).

32 Šiuo klausimu pažymėtina, kad pagrindinėje byloje iš sprendimo dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą matyti, jog prašomas pripažinti ir vykdyti teismo sprendimas buvo priimtas už akių, ir galima daryti prielaidą, jog atsakovas pagrindinėje byloje, kuris negalėjo pasinaudoti Reglamento Nr. 44/2001 26 straipsnyje numatytais apsaugos mechanizmais dėl to, kad tuo momentu, kai kilmės valstybėje narėje buvo paskelbtas sprendimas, Čekijos Respublika dar nebuvo įstojusi į Sąjungą, neturėjo galimybės veiksmingai dalyvauti teismo procese, nes sprendimas buvo priimtas tą pačią dieną, kai jam įteiktas bylos iškėlimo dokumentas.

33 Taigi, tiek iš Reglamento Nr. 44/200166 straipsnio genezės, tiek iš jo bendros struktūros ir tikslų matyti, kad šioje nuostatoje numatyta sąvoka „įsigaliojimas“ turi būti suprantama kaip data, nuo kurios šis reglamentas taikomas abiejose atitinkamose valstybėse narėse.

34 Taigi į pateiktą klausimą reikia atsakyti, kad Reglamento Nr. 44/2001 66 straipsnio 2 dalis turi būti aiškinama taip, kad, norint pagrįsti šio reglamento taikymą siekiant pripažinti ir vykdyti teismo sprendimą, būtina, kad šio sprendimo paskelbimo momentu šis reglamentas galiotų ir kilmės valstybėje narėje, ir prašomojoje valstybėje narėje.

Dėl bylinėjimosi išlaidų

35 Kadangi šis procesas pagrindinės bylos šalims yra vienas iš etapų prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo nagrinėjamoje byloje, bylinėjimosi išlaidų klausimą turi spręsti šis teismas. Išlaidos, susijusios su pastabų pateikimu Teisingumo Teismui, išskyrus tas, kurias patyrė minėtos šalys, nėra atlygintinos.

Remdamasis šiais motyvais, Teisingumo Teismas (trečioji kolegija) nusprendžia:

2000 m. gruodžio 22 d. Tarybos reglamento (EB) Nr. 44/2001 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo 66 straipsnio 2 dalis turi būti aiškinama taip, kad, norint pagrįsti šio reglamento taikymą siekiant pripažinti ir vykdyti teismo sprendimą, būtina, kad šio sprendimo paskelbimo momentu šis reglamentas galiotų ir kilmės valstybėje narėje, ir prašomojoje valstybėje narėje.

Parašai.